

6. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період: Матеріали Десятих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. Економістів-аграрників, Київ, 10—11 квіт. 2008 р. / Редкол.: П. Т. Саблук та ін. — К.: ННЦ «ІАЕ», 2008. — 618 с.

7. *Ткаченко В. Г., Шпичка В. П.* Комплексний розвиток АПК регіонів та забезпечення продовольчої безпеки // Економіка АПК. — 2005. — № 5. — С. 17—25.

8. *Якубів В. М.* Удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських виробників // Економіка АПК. — 2008. — № 3. — С. 49—55.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2009

УДК 338.242:005.332.4

В. М. Ключко

асистент кафедри економіки підприємств
(Харківська державна зооветеринарна академія)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ФОРМИ ЇЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Розглянуто питання конкурентоспроможності як економічної категорії, форми державного управління конкурентоспроможністю продукції та її характеристика на внутрішньому і зовнішньому ринках

КЛЮЧОВІ СЛОВА: конкуренція, конкурентоспроможність, економічна категорія, державне управління.

KEY WORDS: competition, competitiveness, state administration, economic category.

Ринкова економіка була б не можливою без конкуренції. Сучасна соціально орієнтована ринкова економіка провідних країн світу була створена конкуренцією. Роль конкуренції в сучасних умовах трансформації економіки України стає все більш ваговою.

Значний внесок у дослідження теоретичних і методологічних засад конкурентоспроможності та державного регулювання економіки внесли такі вчені України та зарубіжжя, як: А. Сміт, А. Мюллер, Ф. Ліст, К. Маркс, Ф. Енгельс, Д. М. Кейнс, Й. Шумпетер, М. Фрідман, С. Кузнец, П. Самуельсон, М. Портер, М. Хью, В. Г. Андрійчук, П. Т. Саблук, С. В. Мочерний, Г. В. Черевко, І. Р. Михасюк, В. Я. Амбросов, В. М. Геєць, П. І. Гайдучкий,

І. І. Лукінов, В. В. Юрчишин, В. Я. Месель-Веселяк, М. Ф. Кропивко, О. І. Сокол, Б. Й. Пасхавер, А. С. Лисецький, О. М. Шпичак та ін.

В сучасних умовах глобалізації на перший план виходить поєднання державного регулювання із саморегулюванням ринкової економіки. Метою дослідження є надання системного значення поняттям «конкуренція», «конкурентоспроможність» і визначення форм державного управління конкурентоспроможністю продукції.

Нині світова економічна думка одностайна в тому, що всі країни світу за рівнем цивілізованого розвитку відносяться до трьох стадій: доіндустріальної, індустріальної і постіндустріальної. В основі функціонування першої з них є земля, другої — капітал, складовою якого є ресурс землі, і третьої — наука, знання, соціалізація економіки за рахунок умілого маневрування капіталом. На думку тих же вчених, до останньої стадії відноситься близько 20 % високоцивілізованих країн світу [1, с. 3]. На етапі факторів виробництва країни конкурують на основі низьких цін на товари власного виробництва. На другому етапі, коли велику роль починає відігравати ефективність виробництва, якість стає фактором конкуренції. При просуванні на третій рівень країни вже не можуть конкурувати тільки за рахунок ефективності. В таких країнах компанії повинні конкурувати також завдяки впровадженню інновацій, виробляючи нові товари, які не мають аналогів, і використовуючи складні виробничі процеси [2, с. 17].

Нині Україна відзначається низьким рівнем конкурентоспроможності, перебуваючи на першій її стадії — факторній. Про це свідчать оцінки Всесвітнього економічного форуму (78-е місце із 125 у *Global Competitiveness Report 2006—2007*) та Інституту розвитку менеджменту в Лозанні — *IMD-Lausanne* (46-е місце із 55 у *World Competitiveness Yearbook 2007*) [3, с. 24—25].

Визначимось із сутністю поняття «конкуренція». Американські вчені К. Р. Макконнел і С. Л. Брю пишуть, що конкуренція (*competition*) — це наявність на ринку великої кількості незалежних покупців і продавців і можливість для покупців і продавців вільно виходити на ринок і залишати його [4, с. 774]. Австрійський учений-економіст Й. Шумпетер визначав конкуренцію як суперництво старого з новим, тобто з новими технологіями, новими формами організації, новими товарами та ін. [5, с. 218]. На думку професора Гарвардської школи бізнесу М. Портера, конкуренція є конкретним механізмом, який примушує підприємців слідувати вказівкам «невидимої руки» [6, с. 10—11].

У вітчизняній Економічній енциклопедії [7, с. 818] визначено, що конкуренція (лат. *concurrere* — зіштовхуюсь) — це економічне суперництво і боротьба між приватними і колективними товаровиробниками та продавцями товарів і послуг за якнайвигідніші умови їх виробництва і збуту, за привласнення найбільших прибутків, у процесі яких стихійно регулюються пропорції суспільного виробництва. Професор В. Г. Андрійчук наводить таке визначення: «конкуренція — це змагання підприємств (підприємців) з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, коли їх самостійні дії обмежують можливості кожного з них впливати на загальні умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво тих товарів, яких потребує споживач» [8, с. 48]. Професор С. В. Мочерний відзначає, що конкуренція як економічна категорія — це боротьба між товаровиробниками за найвигідніші умови виробництва і збуту товарів і послуг, за привласнення найбільших прибутків [5, с. 217].

Вищезазвані визначення конкуренції не носять системний характер. Конкуренція має місце: між товаровиробниками; між споживачами; між споживачами і товаровиробниками. На думку автора, конкуренція — це процес суперництва і боротьби між суб'єктами ринку за блага, які вони вважають цінними. Завдяки механізму конкурентної «невидимої руки» потреби споживачів і товаровиробників задовольняються найкращим чином на даний момент часу.

Пріоритетним завданням підприємства будь-якої країни світу є отримання прибутку в результаті задоволення потреб суспільства. Це завдання неможливо досягти не створюючи конкурентоспроможної продукції. В наукових економічних дослідженнях не існує загальноприйнятого визначення поняття «конкурентоспроможність продукції».

Одним із загальновизнаних є таке визначення: «Конкурентоспроможність є індикатором спроможності постачати товари й послуги туди, де можна знайти покупців за цінами нижчими, ніж у інших конкурентів, заробляючи при цьому прибутки не менші від альтернативних доходів, які можна було отримати за умови альтернативного використання зайнятих ресурсів» [9, с. 178]. У західній економічній літературі поширене «універсальне» трактування конкурентоспроможності як здатності країни чи фірми розробляти та виготовляти товари і послуги або вищої якості, або ж за цінами, значно нижчими порівняно з конкурентами. В дослідженнях експертів Світового економічного форуму, конкуренто-

спроможність визначається реальною та потенційною можливостями фірм в існуючих для них умовах проектувати, виготовляти та реалізовувати товари, які за ціновими і якісними характеристиками є привабливішими для споживачів, ніж товари конкурентів [6, с. 8].

В українському енциклопедичному виданні дається таке визначення конкурентоспроможності: це споживчі властивості товару, які відрізняють його від товару-конкурента за ступенем їх відповідності конкретним потребам, вимогам конкурентного ринку з урахуванням витрат на їх задоволення. Виділяють конкурентоспроможність країни та товару. Конкурентоспроможність країни — здатність економіки однієї держави конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, підвищення продуктивності народного господарства й забезпечення на цій основі високого та постійного рівня життя населення. Конкурентоспроможність товару — відповідність товару вимогам ринку, можливість збуту його на конкретному ринку [7, с. 813—816].

Німецький науковець К. Кінне пише, що підприємства конкурентоспроможні на світовому ринку, якщо вони можуть вижити у боротьбі з іноземними конкурентами без державної підтримки [10, с. 126]. Р. Фатхутдинов дає таке визначення конкурентоспроможності — це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби в порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку [11, с. 23].

Виходячи із вищевикладених визначень, бачимо, що сутність конкурентоспроможності в загальному виразі полягає, по-перше, у виробництві продукції, потрібної споживачеві, по-друге, нижчої ціни, ніж у конкурентів, по-третє, вищої якості, чим у конкурентів. Коли виробляється продукція в однаковому ціновому діапазоні і порівняно однакової якості, то вступають в дію патріотичні почуття споживачів до своєї продукції. Державні, комерційні та суспільні організації повинні пропагувати вітчизняну продукцію, роблячи цим її конкурентоспроможнішою.

На думку автора, конкурентоспроможність слід розділяти на конкурентоспроможність товарів, підприємств, галузі, економіки країни, міжнародних об'єднань і планети в цілому.

Конкурентоспроможність розглядається на двох рівнях: зовнішньому (країни, міжнародні об'єднання, планета) та внутрішньому (товари, підприємства, галузі). Держава повинна створювати умови для справедливої конкуренції. Ми вважаємо, що це

її найголовніше завдання по відношенню до власного товаровиробника.

М. Портер виділяє п'ять головних факторів, які впливають на конкурентоспроможність країни: рівень розвитку науки і технології, обсяг капіталу, кількість робочої сили, розвиток інфраструктури, інформація [12, с. 34]. Країна буде конкурентоспроможною, якщо буде конкурентоспроможними галузі, а ті в свою чергу залежать від конкурентоспроможності підприємств, які пов'язані з конкурентоспроможністю товарів, що ними виробляються.

Продукція галузі може бути конкурентоспроможною на внутрішньому ринку, а на зовнішньому неконкурентоспроможною з різних причин, наприклад, за рахунок державного протекціонізму або патріотичних почуттів населення. Конкурентоспроможність товару впливає на конкурентоспроможність підприємства, але ці поняття не тотожні. Підприємство може бути конкурентоспроможним на ринку, а товар ні, це може відбуватися за рахунок диверсифікації товарного асортименту, різного життєвого циклу товарів.

Висновки. Автор вважає, що до форм державного управління конкурентоспроможністю продукції різних галузей, а отже, і національної економіки в цілому, належить три форми: адміністративна, правова та економічна. До економічної форми належить індикативне планування; грошово-кредитне регулювання; бюджетно-податкове регулювання; комунікаційно-інформаційне регулювання; регулювання інфраструктури ринку; регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності; регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Література

1. *Саблук П. Т.* Економічні інтереси як основа розвитку аграрного виробництва / П. Т. Саблук // Економіка АПК. — 2004. — № 8. — С. 3—6.
2. *Московкин В. М.* Методологические основы глобальной конкурентоспособности / В. М. Московкин, М. М. Бригит // Бизнес Информ. — 2006. — № 6. — С. 10—19.
3. *Полунеев Ю.* Инновации как фактор конкурентоспособности / Ю. Полунеев // ТОП — 100. Рейтинг лучших компаний Украины. — 2007. — № 2. — С. 24 — 25.
4. *Макконнелл К. Р.* Экономикс: принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконнелл, С. Л. Брю; [пер. с англ. С. В. Черпаков и др.]. — К. : Хагар-Демос, 1993. — 785 с.

5. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Мочерний С. В. — К.: Академія, 2003. — 656 с.
6. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Жаліло Я. А., Базилук Я. Б., Белінська Я. В. та ін.]; за ред. Я. А. Жаліло. — К.: Нац. ін-т стратегічних досліджень, 2005. — 388 с.
7. Економічна енциклопедія: В 3 т. / [редкол.: С. В. Мочерний (відпов. ред.) та ін.]. — К.: Академія, 2000 — 2002 — Т. 1. — 2000. — 864 с.
8. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств / Андрійчук В. Г. — К.: Київський нац. економічний ун-т, 2002. — 624 с.
9. Зоря С. Взаємозалежність між сільським господарством та макро-економікою в Україні / Зоря С. — К.: Київський нац. економічний ун-т, 2005. — 216 с.
10. Kinne K. Internationale Wettbewerbs fähigkeit von Zusammenschlusskontrolle. — Hamburg: HWWA — Inst. Fur Wirtschaftsforschung, 1997. — P. 126.
11. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Фатхутдинов Р. А. — М.: Инфра-М, 2000. — 312 с.
12. Портер М. Международная конкуренция / Портер М. — М.: Международные отношения, 1993. — 896 с.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2009

УДК 631.1.012.8

Е. В. Коваленко

аспірант

(Луганский национальный аграрный университет)

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СТРАТЕГИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕГИОНА

В статье рассматриваются проблемы обеспечения экономической безопасности предприятий. Рассматриваются факторы влияния внешней и внутренней среды на экономическую безопасность предприятий

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічна безпека підприємства; стратегія; зовнішнє, внутрішнє середовище; мінімізація ризиків.

KEY WORDS: economic security of enterprise; strategy; external, internal environment; minimization of risks.

Обеспечение экономической безопасности аграрных предприятий в условиях быстрого изменения факторов внешней среды является важной предпосылкой их эффективного функционирования в рыночных условиях.